

METODOLOGIE V PSYCHOLOGII

(PSY401, MAGISTERSKÉ STUDIUM)

Cílem kurzu je rozvíjet dosavadní metodologické poznatky a dovednosti studentů vč. schopnosti kritického čtení výzkumných studií, integrace různých aspektů kvalitativního a kvantitativního přístupu i samotného provádění různých typů výzkumu. Důraz bude kladen na zvyšování validity výzkumných zjištění, prohlubování znalostí o přípravě výzkumného projektu, zejména v praktických podmínkách.

Promyšlený výzkumný projekt bude považován za východisko diskusí v seminářích. Studenti mohou rovněž zahájit výzkum, jež bude součástí jejich diplomové práce.

Tematicky je kurz orientován na oba výzkumní přístupy - kvantitativní i kvalitativní. V oblasti kvantitativních designů přidává k experimentálním a korelačním designům z bakalářského studia také designy N=1, evaluace a akční výzkum. V rámci kvalitativní metodologie budou bakalářské poznatky rozšířeny o různé postupy analýzy kvalitativních dat. V obou přístupech budou zdůrazňovány praktické aspekty výzkumu v klinickém, organizačním (školním) a poradenském prostředí.

Hlavním záměrem kurzu je rozvinout u studentů takové znalosti a praktické dovednosti v oblasti různých výzkumných postupů (designů), které jim umožní fundovaně formulovat výzkumný projekt, na jehož základě je možné provést vlastní výzkum.

Program

1. „Disciplinovaný“ a mixed-methods výzkum jako přirozená alternativa k neproduktivnímu sporu kvantitativní a kvalitativní perspektivy. Klasifikace účelů výzkumného projektu a jejich návaznost plánování a design. Příprava projektu.
2. Rekapitulace tradičních výzkumných designů: experimentální, korelační (survey), případová studie (N=1, single-case, small-N). Evaluace a akční výzkum jako specifické typy výzkumných projektů. Specifika výzkumu v různých oblastech psychologické praxe.
3. Kvalitativní analýza – různé přístupy ke zpracování kvalitativních dat. Kódování a významové jednotky. Obsahová a tematická analýza, zakotvená teorie, narativní, diskurzivní, fenomenologická analýza.
4. Validita ve výzkumu. Integrace různých aspektů a pojetí validity.
5. Oponentura výzkumných projektů. (několik po sobě následujících seminářů).

Požadavky k zápočtu

Prezentace projektu na semináři. Odevzdání dopracované verze projektu v termínu. Přijetí dopracované verze projektu vyučujícími. Nepřijatá verze projektů mohou být jednou přepracovány. Konkrétní požadavky viz příloha.

Přihlášení do seminární skupiny: 14.10. 2008

Termín pro odevzdání dopracované verze projektu: 31.12.2008

Nezbytné: k projektu přiložit relevantní výzkumné studie, které student/ka využil/a k jeho vypracování

Prezentaci vložit do odevzdávnice v IS: do 24.00 hod. v neděli před vlastní prezentací

METODOLOGIE V PSYCHOLOGII

(PSY401, MAGISTERSKÉ STUDIUM)

Garant:

Prof. PhDr. Ivo Čermák, CSc.

Vyučující

Prof. PhDr. Ivo Čermák, CSc.

Mgr. Stanislav Ježek, PhD.

Literatura

Výzkum v praxi

Robson C. (2002). *Real world research. A resource for social scientists and practitioner-researchers*. Oxford: Blackwell. (vybrané kapitoly v ISu, 1. vydání v knihovně, 2. vydání Ježek).

Messer, S. B. (2004). Evidence based practice: Beyond empirically supported treatments. *Professional Psychology: Research and Practice*, 35, 580 – 588.

Mixed methods a disciplinovaný výzkum

Ridenour, C. S., Newman, I. (2008). *Mixed-methods research: exploring the interactive continuum*. Carbondale : Southern Illinois University Press.

Hiles, D. (2001). *Rethinking paradigms of research in psychology*. Lecture Series, Brno. 81 str.

Hendl, J. (1997). Metodologická triangulace v empirickém výzkumu. *Česká kinantropologie*, 1, 75-88. (<http://www.ftvs.cuni.cz/hendl/triang.htm>)

Štěpaníková, I., Čermák, I. (1999). *Vztah mezi kvalitativním a kvantitativním výzkumem: střet dvou paradigmat nebo cesta ke spolupráci?* In Heller, D., Šedláková, M., Vodičková, L (Eds), *Kvantitativní a kvalitativní výzkum v psychologii*, 15 - 24. Praha: Psychologický ústav AV ČR.

Tashakkori, A., Teddlie, C., Eds. (2003). *Handbook of mixed methods in social & behavioral research*. Thousand Oaks: Sage Publications. (Ježek)

Obecně

Hock, R. R. (2005). *Forty studies that changed psychology. Explorations into the history of psychological research*. Upper Saddle River: Pearson Education. (Ježek)

Delanty G., Strydom, P., Eds. (2003). *Philosophies of social science. The classic and contemporary readings*. Philadelphia: Open University Press. (Ježek)

Kvantitativní výzkum

Ferjenčík, J. (2000). *Úvod do metodologie psychologického výzkumu*. Praha: Portál.

Abelson, R. P., Frey, K. P., Gregg, A. P. (2004). *Experiments with people: revelations from social psychology*. Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates. (Ježek)

Kvalitativní výzkum

Miovský, M. (2006). *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada.

Hendl J. (1997). *Úvod do kvalitativního výzkumu*. Praha: Karolinum

Strauss, A. Corbinová, J. (1999). *Úvod do kvalitativního výzkumu*. Boskovice: Nakladatelství Albert.

Bačová, V. (2000). *Súčasný smery v psychológii. Hľadanie alternatív pozitivizmu*. Prešov: Filozofická fakulta Prešovské univerzity

METODOLOGIE V PSYCHOLOGII

(PSY401, MAGISTERSKÉ STUDIUM)

- Plichtová, J. (2002). *Metódy sociálnej psychológie zblízka. Kvalitatívne a kvantitatívne skúmanie sociálnych reprezentácií*. Bratislava: Média
- Čermák, I., Miovský, M. (eds.). (2000). *Kvalitatívni výzkum ve vědách o člověku na prahu třetího tisíciletí*. Brno, Boskovice: Psychologický ústav AV ČR, Nakladatelství Albert
- Čermák, I., Miovský, M. (eds.). (2002). *Kvalitatívni výzkum ve vědách o člověku na prahu třetího tisíciletí I*. Brno, Tišnov: Psychologický ústav AV ČR, Nakladatelství Albert
- Čermák, I., Lindénová, J. (2000). *Povolání: Herec (Kritické momenty v pracovním životě herců)*. Brno: Nakladatelství Větrné Mlýny, kapitola Teoretická východiska výzkumu na stranách 155-167
- Čermák, I., Štěpaníková, I. (1997). *Validita v kvalitativním psychologickém výzkumu*. *Československá psychologie*, 6, 503-512.
- Čermák, I., Štěpaníková, I. (1998). *Kontrola validity dat v kvalitativním psychologickém výzkumu*. *Československá psychologie*, 1, 50-62.
- Čermák I. (1999). *Hermeneuticko- narativní přístup k validitě interpretace nálezu v kvalitativně pojatém psychologickém výzkumu*. In: D. Heller, D., Sedláková, M., Vodičková, L (Eds), *Kvantitativní a kvalitativní výzkum v psychologii*. Praha: Psychologický ústav AV ČR, pobočka Praha, 42 – 51
- Čermák, I. (2002). *Myslet narativně (kvalitativní výzkum „on the road“)*. I. Čermák, M., Miovský (Ed). *Sborník z konference Kvalitativní výzkum ve vědách o člověku na prahu třetího tisíciletí*. Brno: Psychologický ústav AV ČR, Nakladatelství Albert, 11-25
- Hartnoll, R., Griffith, P., Taylor, C., Hendricks, V., Blanken, P., Nolimal, D., Weber, I. Toussirt, M., Ingold, R. (2003). *Příručka k provádění výběru metodou sněhové koule*. Praha: Úřad vlády České republiky.
- Morgan, D. L. (2001). *Ohniskové skupiny jako metoda kvalitativního výzkumu*. Brno, Tišnov: Psychologický ústav AV ČR, Nakladatelství Albert
- Wilson, H.S., Hutchinson, S.A. (1997). *Presenting qualitative research up close. (Visual Literacy in Poster presentation)*. In: J.M. Morse (Ed.), *Completing a Qualitative Project*. Thousand Oaks: Sage, s. 63-85
- Denzin, N.K., Lincoln, Y.S. (Eds.) (1994). *Handbook of Qualitative Research*. Thousand Oaks: Sage Publications. – vybrané kapitoly (učebnice je dostupná v knihovně FSS).
- Yin, R. K. (2003). *Case study research: Design and methods*. 3rd Ed. Thousand Oaks: Sage.

Knihy pojednávající o metodologii zaměřené na určitou oblast praxe

- Cassell, C., Symon, G. (Eds.) (1994). *Qualitative methods in Organizational Research: A Practical Guide*. Thousand Oaks: Sage Publications. (Ježek)
- Marks, D.F., Yardley, L. (2004). *Research methods for clinical and health psychology*. Thousand Oaks: Sage Publications. (někdo v dlouhodobé)
- Schwab, D. P. (2005). *Research methods for organizational studies*, 2nd Ed. Mahwah, London: Lawrence Erlbaum. (Ježek)
- Barker, C., Pistrang, N., Elliot, R. (2002). *Research methods in clinical psychology. An introduction for students and practitioners*. Chichester: John Wiley & Sons. (Ježek)

METODOLOGIE V PSYCHOLOGII (PSY401, MAGISTERSKÉ STUDIUM)

- Oppenheim A.N. (1992). *Questionnaire design, interviewing and attitude measurement*. London: Continuum. (knihovna, Ježek).
- Groves et al. (2004). *Survey methodology*. Hoboken: John Wiley & Sons. (knihovna, Ježek)
- Bradburn, N.M., Sudman, S., Wansink, B. (2004). *Asking Questions: The Definitive Guide to Questionnaire Design—For Market Research, Political Polls, and Social and Health Questionnaires, Revised Ed.* San Francisco: Jossey-Bass. (Ježek)

Další prameny budou podle potřeby uváděny v jednotlivých hodinách

METODOLOGIE V PSYCHOLOGII

(PSY401, MAGISTERSKÉ STUDIUM)

SEMINÁRNÍ PROJEKT

Projekt vypracovávají **dvojice** studentů. Projekty musí kombinovat kvalitativní a kvantitativní aspekty. Může to mít podobu explicitně v podobě smíšené metodologie, kdy se řešení dílčích otázek kombinuje do jednoho designu, nebo také podobu řešení dvou výzkumných otázek v rámci jednoho tématu, kdy jsou popsány dva výzkumné designy, jejichž výsledkem by měla být zjištění, které bude možné dávat do vzájemné souvislosti.

Struktura návrhu výzkumného projektu

1. **Cíle a účel studie**, tj. identifikace zájmů výzkumníka a cílové skupiny, které bude určena výzkumná zpráva, prvotní formulace výzkumného problému.
2. **Konceptuální rámec**. Stručný přehled empirických poznatků nutných k pochopení a docenění zformulované výzkumné otázky/hypotézy. Měl by mít podobu kritického přehledu několika (cca 2-3) recentních empirických studií. Lze využít i přehledových studií (ty jsou však na kompetentní kritiku podstatně obtížnější). Zaměřte se nejen na konceptuální aspekty (úvod) a výsledky studií, ale i na použitou metodologii. Učebnice a referenční publikace nejsou přípustnými zdroji. Citované studie musí být k odevzdávanému definitivnímu projektu přiloženy.
3. **Předpokládaný přínos výzkumu** - explicitně vyjádřit, čím studie přispěje k poznání, proč je nutné provést studii (nebo proč právě nyní).
4. **Výzkumné otázky a hypotézy**. Vyvození výzkumných otázek s ohledem na účel a konceptuální rámec výzkumu. Formulace otázek je nejvýznamnějším východiskem výzkumu, které by nemělo být ani v diplomové práci podceňeno! Formulace otázek případně hypotéz, jejich důkladný rozbor, podotázky, alternativní hypotézy atd. Tvorba výchozího modelu.
5. **Výzkumný postup (design studie)**. Popis základní strategie či organizace výzkumu. Pro různé typy výzkumu je potřeba uvést různé informace. Východiska pro volbu designu je třeba hledat především v použité empirické literatuře a pak v metodologických příručkách specializujících se na danou oblast. Zde by mělo být zřejmé, že jste využili některou ze speciálních metodologických příruček.
6. **Výzkumný soubor**. Zdůvodněný plán získání použitelného vzorku jevů(lidí) s ohledem na uvažovanou populaci a požadovanou míru zobecnění. Charakteristika souboru, kriteria, podle kterých jsou zkoumané osoby zahrnuty nebo vyloučeny z plánované studie, jak je soubor dostupný, místo, kde se výzkum bude konat, vymezení kontextu.
7. **Pilotní studie**. Bude-li pilotáž nutná/užitečná, jakou bude mít podobu?
8. **Etické předpoklady**. Zhodnocení potenciálně problematických prvků výzkumného plánu: neuškodí případné publikování výsledků zkoumaným osobám, nebude výzkum pro ně

METODOLOGIE V PSYCHOLOGII

(PSY401, MAGISTERSKÉ STUDIUM)

příliš velkou zátěží? Získat od potenciálních zkoumaných osob (nejlépe písemný) souhlas s jejich participací ve výzkumu, někdy je nutné uzavřít kontrakt o tom, že ještě před zveřejněním výzkumné zprávy budou seznámeni s textem a budou mít možnost se k němu vyjádřit – zejména v kvalitativním výzkumu je tento postup využitelný pro zvýšení validity zjištění. Nakolik bude pro spolupracující osoby (respondenty, organizace) výzkum zatěžující a jaký bude charakter této zátěže.

9. **Procedury pro tvorbu dat.** Jaké metodiky, procedury, postupy, atd. budou použity při tvorbě či sběru dat, zdůvodnit. Podobně jako u designu jsou vhodným výchozím bodem pro další úvahy postupy použité v citovaných empirických studiích.
10. **Metody analýzy dat.** Anticipovat rámcovou podobu dat a základní směry jejich analýzy. Předpokládají se znalosti o výzkumných otázkách a z nich vyplývajících možných typech analýzy dat, kontrola toho, zda je zde konsistence či koherence mezi cíli výzkumu, sběrem dat, technikami analýzy dat, a tedy i očekávatelnými výsledky. V případě kvantitativních dat by mělo být zřejmé jak budou vypadat proměnné, které budete analyzovat, a popis statistického zpracování, v případě kvalitativních definitivní formát dat, předpokládaný charakter významové jednotky a popis postupu kódování či vizualizace (nejlépe na příkladu).
11. **Publikace.** V jakém recenzovaném časopise by bylo výsledky navrhovaného projektu vhodné publikovat? V jaké podobě?
12. **Časový plán a rozpočet.** Pokuste se o co nejlepší odhad.
13. **Vybavení.** Vyžaduje projekt speciální podporu či zdroje? Počítačové vybavení, software atd.
14. **Kvalifikace a zkušenosti výzkumníka a jeho týmu.**
15. **Úkoly a časové závazky jednotlivých členů týmu.**
16. **Životopis navrhovatele a spolunavrhovatelů.**
17. **Jména hodnotitelů.** Kdybyste si mohli vybrat, kdo bude posuzovatelem vašeho projektu, koho byste navrhli? Jinými slovy, kdo v ČR a SR se tímto tématem zabývá?
18. **Literatura.**
19. **Dodatky** (glosář termínů, pokud nebyly vysvětleny v předchozím textu, definice, vysvětlení akronymů, pokud se v textu objevily, někdy je nutné přiložit připravené metody nebo alespoň ukázky z nich).
20. **Dokončení výzkumného plánu** (finální formulace a předložení ke schválení či peer-review kolegům, nadřízeným, etické komisi, grantovým agenturám, sponzorům atd.).

Poznámka: Při přípravě projektu vezměte v úvahu pouze následující body: **1 až 13, 17, 18.** V prezentaci na semináři se zaměřte na body **1-10.**